

Bourdieu og informations-søgningskarrierer

Anmeldelse af Svend Bruhns

Lars Seldén: Kapital och karriär : informations-sökning i forskningens vardagspraktik. Göteborg : Valfrid, 1999. 352 s. ill. (Skrifter från Valfrid, 20)

Der er gang i fil.dr.-produktionen ved Bibliotekshögskolan i Borås og Institutionen för Biblioteks- och Informationsvetenskap ved Göteborgs Universitet. Lars Seldén, der er lærer ved Bibliotekshögskolan har skrevet om informationssøgning, og hans bog har alle nødvendige ingredienser som en svensk doktorafhandling skal have: Der er en formålsbeskrivelse: at studere og reflektere over samfundsvidenskabelige forskeres adfærd når de skal skaffe sig information til deres praxis. Udgangspunktet var en undren over at forskere ikke med begejstring anvender sig af de let tilgængelige informationshjælpemidler og -ressourcer som biblioteker mv. stiller til rådighed. Denne problemstilling blev ændret til nogle spørgsmål om sammenhængen mellem forskerkarriere og informationssøgning. Derimod er der ikke en egentlig tese sådan som der tidligere skulle være i en doktorafhandling. Der er en gennemgang af en del af den tidligere forskning inden for informationsbrugerstudier, og lidt om "forskning om forskning". Her omtales som sædvanligt Robert Taylors "teori" om de fire behovsniveauer for information, og Seldén spekulerer lidt over om Taylor blot er udgået fra almindeligt tankegods (s.66), men er åbenbart ikke opmærksom på at

Taylor selv har undret sig over at informationsvidenskabsfolket har ophøjet hans rent pragmatiske artikler til en Teori (Taylor, 1985). Seldén fremhæver særligt Carol C. Kuhlthaus informations-søgningsmodel, især fordi hun ikke blot analyserer søgeteknik, men også ser på de følelser som griber søgeren undervejs (angst og forvirring er hyppige i de første stadier, lettelse og tiltro i de sidste) og fordi hun behandler informationssøgningen som en proces der strækker sig over tid, i modsætning til mange andre forskere som kun ser iterationer af informationssøgningsøjeblikke. Så er der begrundelse for valget af Bourdieu som teoretisk basis, og for valget af metode. Der er for det første tale om aktionsforskning; Seldén har ønsket at involvere sig og har tilbudt sine færdigheder som bibliotekar/informationssøger til sine interviewpersoner så de kunne bede ham om at hjælpe sig med søgninger, eller de kunne benytte sig af søgninger som han uopfordret udførte for at hjælpe dem. Empirien er lange interviews med ca. 31 forskerstuderende og forskere inden for driftsøkonomi. Interviewpersonerne er blevet fulgt over flere år. De kategoriseres af Seldén i fire kategorier hvoraf de tre er juniorer (dvs. som er enten helt i begyndelsen af forskerkarrieren, lidt viderekomne eller meget viderekomne, men som ikke har disputeret); og den fjerde kategori er senior; de fleste her er professorer. Bogen rummer desuden noter, litteraturliste, terminologiliste,

summary in English samt register. Det er prisværdigt at der er et register - det er skandaløst så mange bøger der udkommer uden register - men dette register ville nu ikke opnå nogen pris for hverken fuldstændighed eller træfsikkerhed.

Resultaterne

Noget af det som jeg fandt mest spændende og lærerigt i bogen er udskrift af et interview med en af seniorerne (s.166-72). Vedkommende er en af de meget få blandt interviewpersonerne der er meget kyndig på informationssøgningsområdet. Han [der var ingen hunkøn blandt seniorerne] havde arbejdet i udlandet i 1970'erne og fik mulighed for at lave søgninger i Lockheed-systemet så tidligt som i 1975, lang tid inden det kom til Sverige, og også inden det blev kendt som DIALOG. Han lærte sig selv at søge interaktivt og kom derved ikke blot til at beherske søgningen, men lærte også hvordan kundskaben var struktureret. Han mener at det er selve det at han søgte interaktivt der gjorde at han vældig hurtigt fattede hvordan kundskabsområderne er opbygget. Det var næsten en fysisk, en spatial fornemmelse: hvis man går ind den ene vej kommer man ingen steder, men går man ind på en anden måde, så vælter det ud [med fine referencer]. Hjemme i Sverige igen varede det en stund inden disse fine søgemuligheder blev tilgængelige, men da skulle det gå gennem bibliotekarer/dokumentalister, og det var en sen død. Derimod havde denne forsker stort udbytte af at modtage SDI (selektiv dissimulation af information) ud fra søgeprofiler, dels fra biblioteker, og dels fra forlaget Almqvist & Wiksell. Disse kort fra A&W gemmer han og kalder sin guldgrube. Denne forsker har så stor en viden på sit felt at han hurtigt kan gennemgå store mængder af referencer eller nyudkomne tidsskriftshæfter og pille det relevante frem. Når han søger specifik information sætter han sig ved siden af en dokumentalist som han har tillid til og giver ordrer om hvilke søgebegreber og afgrænsninger der skal anvendes. Hans råd til dem der vil følge med helt fremme på et forskningsfelt er: 1. Vær med på konferencer. 2. Bliv referee til tidsskrifter (her får man manuskripterne til artikler at læse 1-2 år før de trykkes i tidsskrifterne). Først som nr. 3. Læs de trykte sager. Han mener at der går ca. 3 år fra et nyt

forskningsresultat er blevet præsenteret på en konference el.lign. til det publiceres i trykken "Og da har man allerede tabt halvdelen af racet hvis man ikke har været med fra begyndelsen". (Svenske) bibliotekarer og dokumentalister får læst og påskrevet i et par af interviewene. Det er nogle få interviewpersoner som ved hvad man kunne forvente, fordi de har oplevet fin biblioteksservice i USA (s.164-65). De dårlige bibliotekarers fejl er at de ingen fantasi har. Hvis de ikke finder noget relevant i deres søgninger, siger de at der intet findes. Den meget vidende seniorforsker hævder derimod at der altid findes 200 referencer på et område. De fantasiløse bibliotekarer legitimerer at de uerfarne doktorander ikke går videre med en søgning (s.170).

Et af Seldéns resultater er at han har skabt begrebet "informationssøgningskarriere" som en parallel til begrebet forskerkarriere. Hans empiriske undersøgelser viser dog at der ikke er nogen nødvendig sammenhæng mellem de to begreber: nogle af doktoranderne har kunnet komme igennem deres forskerkarriere uden at have erhvervet nogensomhelst kundskab på informationssøgningsområdet - de har ingen informationssøgningskarriere. Hvordan kan det gå til? Ja, en af forklaringerne kunne ifølge Seldén være at de slaviske følger deres vejleders bud, og altså kun læser det som denne anbefaler dem (s.251). Det kan vel ikke blive førsteklassesforskere.

Bourdieu

Den teoretiske basis for projektet er Pierre Bourdieus forskning, især *Homo academicus* (1984).

Pierre Bourdieu er en af de mest omtalte og benyttede samfundsforskere i disse år. Hans teorier er benyttet i studier i næsten alle humaniora- og samfundsvidenskaber over hele den vestlige verden, ikke mindst i Sverige hvor der i 1990 udkom en 650 siders disputats om Bourdieu af Donald Broady. Men Seldén er så vidt jeg kan se den første der lægger Bourdieu til grund for en afhandling inden for biblioteks- og informationsvidenskab, bortset fra Seldéns opponent, finnen Savolainen. Valget af Bourdieu begrundes, men omtales alligevel som lidt tilfældigt. Seldén skriver at han alternativt kunne have valgt bibliografiteo-

retikeren Patrick Wilson eller Robert Merton m.fl. videnskabssociologer (s.74, 75-76).

De to bourdieuske begreber som får størst betydning hos Seldén er 'symbolsk kapital' og 'social kapital', med Seldéns egen tilføjelse ' - af informationssøgningsart'. Kriterierne for de akademiske kapitaler er henholdsvis: originalitet, bredde, dybde, metodefortrolighed osv. (symbolsk kapital) og: samarbejdsevne, netværksdannelse, div. administrative jobs, osv. (social kapital). Definitionen på symbolsk kapital af informationssøgnings art er: en sådan akkumuleret kunnen som afspejler sig i en beherskelse af formel eller biblioteksorienteret informationssøgning. Social kapital af informationssøgningsart defineres: en beherskelse af socialt orienteret informationssøgning, anskaffelse af information via netværkskommunikation (s. 258). Der bliver ikke sagt meget om den formelle informationssøgning. Der er ingen af forskerne der besidder stor kapital af denne art; det er bibliotekarer der besidder denne kapital. De seniorer som tidligere har kunnet en del formel informationssøgning har nu ladet deres kunnen forfalde (eller for at blive i terminologien: devaluere). Socialt orienteret informationssøgning er en helt anden søgemåde end formelt orienteret informationssøgning, om end resultatet *kan* blive det samme. Dog gælder det ifølge Seldén at næsten alle væsentlige dele af hvad man kan opnå gennem sidstnævnte også kan opnås gennem førstnævnte, men ikke omvendt (s. 253). - Jeg er enig i at den formelle informationssøgning ikke kan leve op til den socialt orienterede især mht. til vurderingsaspekter, men jeg tror på at den formelle informationssøgning kan producere adskillige væsentlige dokumenter, som ikke indgår i sociale netværk af den art som Seldén omtaler. Problemet er bl.a. at de som har magten i disse netværk ikke kender eller ønsker at kende alle væsentlige dokumenter (SB). Nogle af dem må så findes gennem det formelle bibliografiske system, mens andre må findes gennem alternative kilder. Seldén mener at han har skaffet empirisk belæg for forskeres socialt orienterede informationssøgning. Begrebet nævnes mange steder i hans bog, men det er svært at få samling på hvad det egentlig er. Seldén fremhæver (s. 239-40) et længere citat af Stephen Stoen (1984) som jeg også finder godt: "... footnotes, personal recommendations from other scholars,

serendipitous discovery, browsing, personal bibliographic files..." suppleret med Seldéns egen understregning af at deltagelse i konferencer og at være referee for tidsskrifter er meget væsentlige kilder til ny forskningsinformation. Dette falder uden for det vi normalt forstår ved formelle kilder, men om man kan kalde bl.a. fodnotesøgning for socialt orienteret informationssøgning er et spørgsmål, og det er uvist hvor Seldén sætter grænsen.

Bourdieu's tænkning virker åbenbart inspirerende på meget forskellige forskningsområder, men han er vanskelig at arbejde med; hans begreber er bevidst ikke skarpt definerede. Seldén konstaterer selv at hans egen anvendelse af Bourdieus tænkning har haft en harmoniserende effekt, "i klar modsætning til Bourdieus syn på videnskabens funktion at afdække konflikter" (s.126). Et vigtigt krav til moderne videnskab; ikke mindst stillet af Bourdieu er at den skal være reflexiv, dvs. at forskeren skal medtænke sin egen situation, "vende de videnskabelige redskaber mod sig selv". Seldén er dog så gennemreflekteret, at det er ganske for skrækkeligt. Vi får at vide ikke blot hvilken metode der er valgt, men også beskrevet samtlige som er blevet forkastet, fx s.144-45 om metoder til anonymisering af interviewpersoner.

Det er spændende at se Bourdieu anvendt i vores fag, han har åbenbart været inspirerende for Seldén og har tilskyndet til skabelsen af de udmærkede begreber 'informationssøgningskarriere' og 'socialt orienteret informationssøgning'. Men jeg synes på den anden side også at det virker noget kunstigt at måtte annamme "symbolsk kapital af informationssøgningsart" når det egentlig blot betyder 'informationssøgningskunnen af formel art'. Jeg synes ikke at kapitalbegrebet udnyttes tilstrækkeligt. Der er nok sporadiske nævnelser af fx byttemuligheder mellem forskellige arter af kapitaler, men det virker ufokuseret. Jeg ser heller ikke at andre meget centrale begreber hos Bourdieu, nemlig *kampen* om herredømmet i feltet, og *distinktionen* - inddrages i stor grad, skønt de forekommer at være relevante for projektet.

Seldén skriver at der ikke har været nogen biblioteks- og informationsvidenskabelig teori til rådighed som kunne have fungeret med det perspektiv som han har valgt i sin undersøgelse (s.109). Der

mener jeg at Patrick Wilsons teori om de to arter af bibliografisk "power" kunne have stor relevans i Seldéns projekt . PWs to kategorier, *descriptive* og *exploitative bibliographic control* minder i høj grad om de to bourdieu-seldénske kapitalbegreber.

PS. I *Svensk Biblioteksforskning*, 1999, nr.3-4 findes foruden en artikel af Seldén: "En kontrovers om grundad teori" også Reijo Savolainens oppositionsindlæg ved Seldéns disputats. Savolainen sætter også spørgsmålstegn ved om Seldén inkorporerer de bourdieuske ideer godt nok, og kalder Seldéns håndtering af en del af begreberne "impressionistisk" (hvilket ikke er rosende ment), men konkluderer at skønt det er begrænset hvad man kan konkludere på dem, så er Seldéns resultater "suggestive".

Litteratur

Savolainen, Reijo: Academic capital and information seeking career. - In: *Svensk Biblioteksforskning*, 1999, nr. 3-4, s. 5-19.

Lars Seldén: *Kapital och karriär : informationsökning i forskningens vardagspraktik*. Göteborg: Valfrid, 1999. 352 s. ill. (Skrifter från Valfrid, 20).

Robert Taylor: Citation classic : Question-negotiation and information seeking in libraries. - In : *Current contents/Social sc.*, 1985, nr. 47.

Patrick Wilson: *Two kinds of power : an essay on bibliographical control*. Berkeley, 1968.